

AD CASUS CONSCIENTIÆ
DE MANDATO OLIM
EMINENTISSIMI, ET REVEREND. D. D.
PROSPERI LAMBERTINI
S. R. E. CARD. AC BONONIÆ ARCHIEP.
DEINDE SS. DOMINI NOSTRI PAPÆ
BENEDICTI XIV.
APPENDIX NOVISSIMA,
CONTINENS CASUS RESOLUTOS

*Ab Anno MDCCLIX. usque ad Annum MDCCLXI.
inclusive.*

Opus Confessariis omnibus atque animarum curam
gerentibus perutile ac necessarium.

SECUNDA EDITIO HISPANA.

SUPERIORUM PERMISSU:

MARRITI: Apud Viduam Elisæi Sanchez. Anno 1770.

AD CASUS CONSCIENTIÆ
 DE MANDATO OLIM
 EMINENTISSIMI, ET REVEREND. D. D.
 PROSPERII LAMBERTINI
 S. R. E. CARD. AC BONONIÆ ARCHIEP.
 QUONDAM SS. DOMINI NOSTRI PAPÆ
 BENEDICTI XIV.
 APPENDIX NOVISSIMA,
 CONTINENS CASUS RESOLUTOS
 ANNO MDCCLIX. IN QUO
 INCLUDETUR

Opus Confessariis omnibus atque animarum curam
 gerentibus perutile ac necessarium.
 SECUNDA EDITIO HISPANA.

SUPERIORUM PERMISSU
 MARTINI: Apud Vindobam Bissini Sacherz. Anno 1770.

CASUS
 IN DIOECESI BONONIENSI
 ANNO MDCCLIX.
 MENSE JANUARI.

CAS. I. Titius habet usum, ac propositum consulendi varios Doctores, donec unum inveniatur, ad beneplacitum suum ipsi respondentem. Quod sic consulendo, seque ita practice regulando, sit tutus in conscientia.

Resp. Titium per se non esse tutum in conscientia. Ratio est, quia ad ejusmodi securitatem esset necesse, quod Titius in casu haberet solidum fundamentum efformandi iudicium moraliter certum, tam de rectitudine consilii habitum a tali Doctore, quam de honestate actionis, quam fretus tali consilio ponit in executione; notum siquidem est, ad licite operandum requiri tale iudicium, ne quis practice semetipsum exponat periculo peccandi. Jam vero, ex eo precise quod Titius, inter varios DD. a se consultos, unum invenerit ad beneplacitum suum ipsis respondentem, eidem plane non superpetit solidum fundamentum efformandi huiusmodi iudicium: Quemadmodum enim ex eo precise, quod quis inveniatur aliquam opinionem in libro auctoris, etiam junioris, ac moderni, non per hoc statim eidem occurrit solidum fundamentum efformandi iudicium moraliter certum de probabilitate talis opinionis, ut clare constat ex damnatione 27. propositionis proscriptæ ab Alexandro VII. quæ dicebat: *Siber sit alicujus Sumoris, & Moderni, debet opinio conseri probabilis, dum non constet, rejectam esse a Sede Apostolica tanquam improbabilem*: Ita ex eo precise quod Titius, inter varios DD. a se consultos, invenerit unum ad suum beneplacitum ipsi respondentem, non per hoc statim eidem occurrit solidum fundamentum efformandi iudicium moraliter certum de probabilitate talis responsionis, adeoque de rectitudine consilii habitum a tali Doctore, & de honestate actionis, quam fretus tali consilio eidem Titius, ponit in executione; proindeque sic consul-

lendo, seque ita practice regulando, non est per se tutus in conscientia, ut post. Adrianum in 4. de Restit. quæst. 88. dub. ult. & Navarrum in Man. c. 17. num. 83. docet Natalis Alexander tom. 3. Theol. Dogm. & Mor. lib. 3. cap. 4. art. 1. reg. 31. de sic consulentibus; seque ita regulantibus dicens, quod non veritatem, ac legem Dei exquirunt, sed suæ fomenta cupiditatis; quod coacervant sibi Magistros prurientes auribus, & à veritate auditum avertunt &c. Neque dicas, hæc quidem verificari de iis, qui data opera consulunt imperitos, aut plures adeunt, ut laxum tandem inveniant eorum affectioni indulgentem: nequaquam vero de iis, qui solos consulunt doctrina præstantes ex puro animo agnoscendi, an pro rei veritate ipsis liceat aliquid facere, vel omittere, prout supponitur fieri à Titio: hi namque, si intra tempus discretum consulunt plures ad hunc finem, utuntur jure suo, ac medio licito, & si inveniunt ad placitum respondentem, qui assertum suum validis rationibus prober, ac solide aliorum momenta refellat, tute utique possunt juxta hujus responsum se practice regulare, eidem adhærendo, tamquam opinioni solide probabili, ut cum utroque Sanchez, Bonac. Palao, & aliis docet Joan. Angelus Bossius de Consc. Opin. part. 1. tit. 1. §. 22. num. 220. ac Viva in præfatam propositionem damnatam num. 7. Ne dicas, inquam, in primis enim (ut notat doctissimus Christianus Lupus cum aliis, ipsaque experientia fit compertum) admodum raro contingit, quod inveniatur iste Vir, afferens rationem firmam, ab aliis Doctoribus vel non solutam, vel non animadversam; quique aliorum rationes adeo facile refellat, si, & hi sunt in scientia talis materiæ valde versati, ac utriusque partes sedulo librarunt. Propterea cum merum accidens sit, quod ille Vir adeo præstans quandoque inveniatur, tutum profecto in conscientia nequit per se reddere Titium, sic consulentem; seque ita practice regulantem ex usu, & proposito, ut exponitur in Casu; usus namque frequentiam importat, seu connotat. Deinde etiam transmissio, quod Titius ita se regulans ex usu, unum hunc singularem Virum inveniatur; non per hoc fit statim per se tutus, nec ideo tuto adhæret ipsius responso, quia inter varios DD. à se consultos hunc unum inveniatur ad suam placitum ipsi respondentem; nam, ut supra dictum est, simplex auctoritas unius Doctoris non efficit assertionem solide probabilem, sed valor rationis in probationem adductæ, ille est, qui veram, & solidam opinionis probabilitatem constituit, ut tradit Alphonsus de Ligorio de Consc. dub. dub. 2. §. 12. n. 69. circa fin. quique proinde validum exhibet fundamentum eidem tuto adhærendi. Unde Titius in casu non ideo est tutus, quia hujusce unius sequitur auctoritatem, sed quia sequitur firmam, & validam rationem, ut recte ait Giribaldus de Consc. dub. 6. num. 41. cum Maderno, & aliis.

CAS. II. Vovit Sergius donare Viduæ per decem annos certam frumenti, & vini quantitatem, ut hac commodius alat familiam suam. At post biennium nunc mortua est vidua. Q. an remaneat Serg. dicta obligatio in reliquos annos?

Resp. resolutionem hujusce Casus proprie pendere ab intentione, quam habuit Sergius, cum Votum emisit. Vel enim finis, quem sibi eo tunc præfixit, fuit commodior alimentatio familiæ, prout satis indicare videntur ea verba Casus, ut hac commodius alat familiam suam; & tunc dico, Sergio remanere dic-

dictam obligationem in reliquos annos: quod enim voverit donare Viduæ frumenti & vini quantitatem, solummodo probat, personam Viduæ aliquo modo fuisse à Sergio respectam, non tamen ut causam finalem, sed ut medium ad finalem causam deserviens; aut, si vis, ut causam mere impulsivam, cum finis; quem in hypothesi sibi præfixit Sergius in vovendo fuerit commodior familiæ alimentatio. Et sic, quia post obitum Viduæ adhuc perseverat Voti causa finalis, dicendum, remanere Sergio in reliquos annos prædictam obligationem; est namque communis Doctorum sententia, quod etsi cesset causa impulsiva, dummodo tamen perseveret causa finalis, perseverat quoque Voti obligatio, ut videre est apud Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 2. n. 42. Vel Sergius eo tunc sibi præfixit pro fine levamen ipsius Viduæ ab omni anxietate & incommodo in procuranda congrua alimentatione familiæ suæ, prout quandoque fit à propinquis erga consanguineas, aut affines, & tunc dico, quod, quia levamen ipsius Viduæ fuit vera causa finalis, & non alimentatio familiæ, in tali casu non remanet Sergio obligatio in reliquos annos: quia cessante causa finali, cessat obligatio. In dubio postea, quem finem in casu Sergius intenderit, nonnulli dicunt, obligationem Sergio non remanere; tum quia tunc melior est conditio voluntatis libertatem possidentis; tum quia, cum ad voti valorem debeat causa subsistere, idem est dubitare de subsistentia causæ finalis, ac de voti valore. Attento nihilominus præfato tenore verborum, hoc in casu oppositum censeo, eo quia, si attentius verba perpendantur, obvius & connaturalis eorundem sensus indicat, causam finalem à Sergio intentam, esse commodiorem alimentationem familiæ, non antem Viduæ liberationem ab omni anxietate, & incommodo; ait enim, ut commodius alat familiam suam. Deinde si hoc secundum pro fine habuisset, non dixisset, se donare Viduæ illam quantitatem frumenti & vini, ut commodius, sed ut commode alat familiam suam: qui enim intendit auferre incommodum, commodum positive intendit inducere, non vero majus commodum, quod positivum jam supponit. Ergo cum finis exprimaturo termino comparativo commodius, dicendum, quod si non constet de Sergii determinata intentione, commodior familiæ alimentatio censenda sit causa finalis à Sergio intenta; ideoque huic insit dicta obligatio in reliquos annos.

CAS. III. Audit Petronius, rem à se persoluto jam pretio emptam, etiam Vitali fuisse jam antea venditam: Q. 1. an venditio ejusdem rei facta ipsi Petronio sit valida? 2. An hujusmodi res ad vitalem spectet, an vero ad Petronium?

Resp. cum dist. Vel Vitalis, cui talis res fuit antea vendita, & ipse pro ea solvit pretium, seu fecit quid æquivalens: puta, convenit cum venditore de solutione facienda tali tempore, aut dedit ipsi fidem solutionis ab ipso acceptatam, seu pignus in securitatem solutionis, &c. tunc dico, venditionem ejusdem rei factam ipsi Petronio, non esse validam, ac hujusmodi rem ad Vitalem spectare. Vel Vitalis, cui &c. non solvit pretium, nec fecit quid æquivalens; & in hoc casu dico venditionem ejusdem rei factam ipsi Petronio, illicitam quidem esse, sed validam, & hujusmodi rem spectare ad Petronium. Ratio p. par. est, quia semel ac etiam

Vitalis solvit pretium, seu fecit aliquid æquivalens, jam pro eo valet illa regula legalis: Qui prior est tempore, potior est jure; & per ipsam solutionem pretii à Venditore acceptam transtulit in se dominium rei; sicuti Venditor acquisivit dominium pretii. Hinc cum res jam in Emptoris dominium translata nequeat à venditore valide amplius alteri vendi, quia sub ejus jure amplius non est; ideo venditio ejusdem secundo in casu, facta Petronio, valida non est, sed res ad Vitalem spectat, utpote legitimum dominum. Neque dicas, rei venditæ dominium solum transferri per actuale, & realem ejus traditionem emptori factam à venditore. Hoc namque falsum esse patet ex *l. quod vendidi, ff. de contrahenda Emptione*, ubi dicitur transferri dominium rei post solutum pretium, vel post fidejussionem datam de solvendo eodem pretio, si res ipsa vendita tradatur, vel realiter, vel juris fictione, hoc est, per dispositionem venditoris ad eam tradendam: cum jus approbet dispositionem vendentis ad tradendam rem, perinde ac si realiter traderetur, juxta *l. lectos, & l. quod si neque, ff. de peric. & comm. rei vend. ac talis dispositio actuali traditioni à jure æquiparetur, ut videre est apud Rosignolum de Emp. & Vend. prænot. 9. num. 3. Ratio postea sec. part. quod nempe, si Vitalis non solvit pretium, aut non fecit quid æquivalens, venditio dictæ rei postea facta Petronio sit quidem illicita, sed valida, proindeque in hoc casu ad Petronium spectet; in primis ex eo probatur illicita, quia licet Vitalis pro hujusmodi re non solverit pretium, hæc tamen fuit ipsi prius vendita, & per emptionis contractum acquisivit jus ad illam; unde venditor facit ei injuriam dein eam alteri vendendo, isque habet actionem contra ipsum de omni interesse, & damno inde sibi proveniente, & à jure ipsi imponitur poena falsi, ut passim notant DD. Hoc non obstante, quod ista secunda venditio sit valida, & ideo res ad Petronium spectet, ex hoc evincitur, quia per solutionem pretii, fortius jus acquiritur in ipsa re, & completur contractus ex parte emptoris, in quem propterea juxta dicta transfertur rei dominium. Hinc sicuti, non obstantibus præcedentibus Sponsalibus cum una, valet Matrimonium cum altera contractum, eo quia per Matrimonium acquiritur jus in re, per Sponsalia vero solum jus ad rem; ita non præsupposita solutione pretii pro re empta à Vitali, bene vero pro eadem re dein empta à Petronio, ob rationem supra allatam, venditio talis rei facta Petronio valida est; proindeque ad eundem, utpote habentem majus jus, immo & tamquam ad Dominum præfata res spectat. Rosignolus *l. c. prænot. 11.**

MENSE FEBRUARII.

CAS. I. Mutuat Cajus rusticus egenti fabam cum pacto, ut sibi restituat pretium tempore messis in tanto frumento, quod tunc valebit. **Q.** an hic contractus sit usurarius? **Resp.** talem contractum in ratione mutui esse usurarium, Ratio est, quia imponitur onus mutuatario, ad quod non tenetur ex mutui natura, immo quod est contra naturam Mutui. Mutuum namque ex sui natura obligat Mutuatarium ad restituendum tantumdem in eadem specie, mensura, vel numero, & bonitate: hic vero obligatur Mutuatarius ad restituendam rem

rem diversæ speciei, scilicet, frumentum pro faba, & quidem ad illud restituendum, cum minus valet, nimirum tempore messis, quo vilius vendi solet. Propterea cum hoc sit usurarium, eo quia tale onus in casu imponitur ratione ipsius Mutui; ideo dicendum est, talem contractum in ratione mutui esse usurarium. Dico *in ratione mutui*, proprie enim loquendo hujusmodi contractus resolvitur in contractum permutationis, ex regula textus in *l. 1. ff. de rer. permutatione*. Et resolvi etiam potest in contractum venditionis reciproæ, si nimirum Cajus obliget se ad nunc dandam rusticum fabam justo pretio corrente æstimatam; & vicissim Rusticus obliget se ad dandum Cajo tempore messis in pretium tantum frumenti, justo pariter pretio æstimandi: Et in utroque casu, sive permutationis, sive reciproæ venditionis, si vere servetur æqualitas inter datum, & acceptum, inter mercem, & pretium; seu id, quod traditur loco pretii, neuter ex his contractibus est usurarius; sed uterque est licitus, modo in utroque ineundo habeatur respectus, ac servantur ea omnia, quæ servari debent, ut post Molphesium de contract. tr. 12. c. 13. num. 72. ac Rebelum de Oblig. Just. lib. 2. q. 4. num. 4. docet Bonacina de Mut. & Usur. disp. 3. q. 3. punct. 3. n. 6.

CAS. II. Berta execrando jurat, se non mansuram ubi modo habitat, eo quod frequenter jurgia cum ejusdem domus incolis succedant. **Q.** an, mutato consilio, tuta conscientia eadem domo remanere possit.

Respondeo cum distinctione. Vel Berta sic execrando jurans, profert hujusmodi verba ex animo, ac vera intentione jurandi, se obligandi, & exequendi: vel ea non profert ex animo, ac tali intentione, sed potius ex impatientia, & ex quadam consuetudine muliercularum. Si primum; dico, quod perseverante ibidem occasione jurgiorum, per se loquendo, nequit, mutato consilio, tuta conscientia remanere in eadem domo. Ratio est, quia in tali casu nihil deest valori, ad obligationem juramenti, cum fuerit emissum requisita cum deliberatione, ac habeat pro materia, seu objecto finem bonum, vitiationem scilicet jurgiorum, quæ regulariter non sejunguntur ab actibus iræ, contumeliis, odio, vel similibus, & proinde cum interveniat quidquid requiritur ad istud juramentum implendum & exequendum, nequit per se loquendo tuta conscientia remanere in eadem domo. Dixi *perseverante ibidem occasione jurgiorum*, quia si hæc cessat, cum cesset causa finalis juramenti, & objectum ejusdem, cessat etiam juramenti obligatio. Unde Bonacina de legibus disp. 4. quæst. 1. punct. 14. num. 3. cum aliis comm. inquit, juramentum habere hanc tacitam conditionem, nisi causa varietur. Dixi *per se loquendo*, quia per accidens fieri potest, quod non obstante juramento à se emisso, possit tuta conscientia ibi remanere, puta si sit conjugata, vel alia ratione alteri subjecta, & iis, cui subest, nolit inde discedere; nam tunc potest ibi manere: quemadmodum & in casu, quo discessus esset impeditivus majoris boni. Si secundum; dico, Bertam, mutato consilio, posse tuta conscientia in eadem domo remanere. Ratio est, quia juramentum non ex animo factum, ac vera cum intentione jurandi, &c. sed potius ex impatientia, & ex quadam muliercularum consuetudine, non est religiosum,

ac verum iuramentum; ac proinde nec obligatorium. Unde in isto casu Beria utique potest, mutato consilio, in eadem domo iura conscientia remanere.

CAS. III. Mutavit Gneus Sempronio tres corbas frumenti, quin explicitum fuerit, an reddenda res esset eadem mensura, vel eodem valore. Q. ad quid in casu obligetur mutuarius. Resp. Mutuarius probabiliter obligari ad reddendam rem eadem mensura, tres nempe corbas frumenti in eadem mensura, quantitate, & bonitate. Ratio in primis desumitur ab ipsomet usu, ac consuetudine, de qua restantur cum Soto, Lessio, Layman, & aliis, Castropalaus. t. 33. disp. 4. punct. 1. num. 6. & Giribaldus de Mutuo & Usur. dub. 10. in principio: quæ consuetudo fortasse ortum habuit ex quasi virtuali pacto inter sic contrahentes, quando inter ipsos nulla intervenit conventio in contrarium. Deinde ita exigere videtur ipsamet natura contractus mutui, de cuius ratione est obligare mutuarium ad restituendum tantumdem in specie quantitate, & bonitate. Neque dicas, sic nimis facile posse in contractum ingruere usuram, cum admodum facile sit, quod, vel tempore restitutionis, frumentum pluris valeat: quod inconueniens evitatur obligando mutuarium ad reddendam rem eodem valore, quem scilicet res habebat tempore mutationis, adeoque obligando Sempronium restituere in casu tantumdem frumenti, ejusdem qualitatis, & bonitatis, quantum correspondet valori, quem habebat totum frumentum ipsi mutuatum tempore mutationis; sic enim vere servatur æqualitas, ac neuter patitur damnum: Ne dicas, inquam; nam ad hoc in primis respondeo, quod, cum mutationis tempore utrique contrahenti nota esset possibilitas incrementi, aut decrementi quoad pretium rei, uterque etiam potuit quoad hoc respectivo suo juri cedere; quinimo, ex tacita conventionione, huic cessisse censentur, semel ac, non obstante præfata notitia, inire voluerunt contractum mutui frumentarii, nullo alio superaddito pacto; cum uterque eo tunc æquali periculo, ac fortunæ subesset. Deinde, cum hujusmodi incrementum, aut decrementum pretii sit quid rei extrinsecum, & ab extrinseco proveniens, nimirum, ab æstimatione hominum, est quidem mutuo necessarium, quod restituatur res cum eadem bonitate intrinseca, non sic vero cum eadem bonitate extrinseca, ut cum Castropalaus tradit Giribaldus de Mut. & Usur. dub. 1. num. 4. versus fin. hinc inferens, quod si post contractum mutui pretium rei crescat, aut minuat sine culpa, & mora debitoris, nempe mutuarii, damnum, vel commodum pertineat ad mutuantem, quatenus huic ille solum tenetur solvere, seu reddere rem in eadem specie, bonitate, & quantitate; quod etiam repetit dubitatio supra cit. quia solum attendi debet substantia rei mutuata, ad reservandam æqualitatem dati, & accepti, prout est usu, ac consuetudine confirmatum. Neque reponas paritatem de mutuo pecuniarum, quæ reddenda non est secundum numerum, qualitatem, & speciem illius, quam mutuarius accepit; sed tantum secundum valorem, quem habebat tempore mutationis, si aliter non fuit conventum. Nec etiam quoad pecuniam id negatur a pluribus, maxime ex Jurisperitis, & signanter a Cæsare de Pan-

mollis tit. 2. decis. 44. adnot. 1. num. 4. & seqq. quia si ex. gr. mutuas accepisti centum duplas hispanas, quæ tempore restitutionis in valore creverunt; etsi videaris restituere plures libras, tamen istæ libræ non constituent plures duplas, quam acceperis, sed illas dumtaxat, quas accepisti, ac debes; & proinde mutuator à te eisdem duplas hispanas accipiendo, nullam committit usuram, quia nihil recipit ultra sortem; centum namque tibi mutuavit, & centum à te recipit. Quidquid tamen sit de hoc, si assumptum verum est, ut cum aliis satis comm. eod. dub. 10. asserit Giribaldus, disparitas sufficienter habetur à diverso usu, & consuetudine quoad rem, & pecuniam mutuata.

MENSE MARTII.

CAS. I. Sponsis ignorantibus impedimentum, inter ipsos contracta fuere sponsalia, quæ postea, detecto impedimento, ab eisdem fuere renovata, sub conditione obtinendæ dispensationis. Q. an isthæc sponsalia subsistant.

Resp. quatenus renovata eadem subsistere in ratione contractus conditionati, supposito quod impedimentum sit ex iis, circa quæ concedi solet dispensatio. Ratio est, quia, licet renovacionis tempore nondum ablatum esset impedimentum; tamen contrahentes illa non renovarunt pro eo tunc, sed pro tempore, quo erunt habiles, addita ad hunc finem conditione de futuro, honesta, & possibili, nempe obtinendæ dispensationis. Item eadem renovarunt novo legitimo mutuo consensu, patiente hinc obligationem expectandi conditionis eventum, ut ex *l. potior*, & *l. qui balneum*, ff. *qui pot. in pig. hab.* tradit Rosignolus de Sponsalibus l. Præn. 5. sect. 9. num. 8. & ex *c. Super eo de Cond. Apost. Glossa*, & Panormitanus. Sed aliud non requiritur ad hoc, ut sic renovata subsistant in ratione contractus conditionati: factum namque tempore inhabili, sed relatum ad tempus habile, valet pro tempore habili, ut de legato tempore inhabili, sed relato ad tempus habile dicitur in *l. in tempus*, ff. *de hered. instit.* ergo, &c. Neque dicas, conditionem petendæ dispensationis, utpote derogatoriam juris communis, turpem esse, vel saltem minus honestam; cum melius, ac honestius sit conformari legi communi, prohibenti nuptias inter impeditos, quam ab illa recedere per dispensationem; ac proinde cum isthæc sponsalia fuerint renovata sub conditione turpi, vel minus honesta, minime subsistere, etiam in rationem contractus conditionati; ne dicas, inquam; nego enim, præfata conditionem turpem esse, aut minus honestam positive, quatenus positive importet defectum honestatis; & dico, eam præcise esse minus honestam negative, quatenus bonum quidem est, ac honestum id facere; melius vero, ac honestius facere oppositum. Porro homines in contrahendis sponsalibus, & in petenda dispensatione, non tenentur ad melius, sed satis est, quod bene operentur, faciendo id quod est eis permissum. Propterea cum sponsis in casu permissum sit sponsalia conditionate contrahere modo prædicto, & ad superiorem recurrere, ut cum ipsis in impedimento dispenser (utuntur namque jure suo, & superior solet in